

Beredskapsnämndens forskningsverksamhet under femårsperioden 1964-1969

bP 505/26

National Library
of Sweden

6P
505

BEREDSKAPSNÄMNDEN FÖR
PSYKOLOGISKT FÖRSVAR
Kurt Törnqvist

Meddelande nr 26

April 1969

BEREDSKAPSNÄMNDENS FORSKNINGSVERKSAMHET UNDER FEMÅRSPERIODEN
1964 - 1969

Under den gångna femårsperioden har beredskapsnämndens forskningsverksamhet huvudsakligen omfattat följande områden:

1. Motståndsviljan.
2. Försvarsviljan och andra försvarsattityder.
3. Andra attityder och opinioner.
4. Opinionsbildningens problematik.
5. Propaganda.
6. Totalförsvarsupplysning.
7. Masskommunikation.

Vi skall i det följande lämna en kortfattad redogörelse för forskningen på dessa olika områden.

1. Motståndsviljan

I anslutning till forskningsdelegationens sammanträde den 8 okt 1964 bildades en arbetsgrupp med uppgift att penetrera begreppet motståndsvilja och försöka finna ett lämpligt mätinstrument för denna. Arbetsgruppen bestod av Carl-Gunnar Janson, Erland Jonsson, Sten Henrysson, Ola Melén och Kurt Törnqvist. Gruppen höll två sammanträden hösten 1964, fyra under 1965 samt ett 1967, sammanlagt sju sammanträden. Vid dessa sammanträden penetrerades begreppet motståndsvilja och ett flertal PM utarbetades.

Vid fältgruppskonferensen i Kungälv den 27 - 29 sept 1965 tillhörde motståndsviljan och mätningen av denna ett av de problem, som behandlades. Arbetsgruppen beslöt att under hösten 1965 utarbeta ett frågeformulär om motståndsviljan med exempel på konkreta situationer med handlingsalternativ för att skapa ett mätinstrument. För att pröva formuläret utsändes det i december 1965

April 1955

INLEDNING

Under den senaste tiden har det skett en förändring i förhållningssättet mellan arbetsgivare och arbetstagare. Detta innebär att arbetsgivaren inte längre kan betraktas som en auktoritär myndighet som utövar sin makt över arbetstagaren utan som en myndighet som står i tjänst för arbetstagaren.

1. Motståndsviljan.
2. Försväring och andra försvarsviljor.
3. Andra attityder och spänningar.
4. Ojämlikhet i arbetsförhållanden.
5. Företagskriser.
6. Förtroendeförhållanden.
7. Masskommunikation.

Vi skall i det följande behandla dessa förhållanden och försöka att ge en översikt över dem.

1. Motståndsviljan

I samband med förändringarna i förhållningssättet mellan arbetsgivare och arbetstagare har det skett en förändring i motståndsviljan. Detta innebär att arbetstagaren inte längre kan betraktas som en passiv myndighet som utövar sin lydighet mot arbetsgivaren utan som en myndighet som står i tjänst för arbetsgivaren. Detta innebär att arbetstagaren inte längre kan betraktas som en auktoritär myndighet som utövar sin makt över arbetsgivaren utan som en myndighet som står i tjänst för arbetsgivaren.

Vid tillämpningen av denna teori skall man ha i åtanke att motståndsviljan inte är en statisk egenskap utan en dynamisk egenskap som förändras över tiden. Detta innebär att motståndsviljan inte är en konstant egenskap utan en dynamisk egenskap som förändras över tiden. Detta innebär att motståndsviljan inte är en konstant egenskap utan en dynamisk egenskap som förändras över tiden.

till samtliga medlemmar i fältgrupperna. Under år 1966 insamlades formulären och bearbetades. Resultatet förelåg i början av år 1967 och diskuterades vid gruppens avslutande sammanträde i april 1967. Vid detta nödgades gruppen konstatera att det tydligen ej gick att i fredstid mäta den motståndsvilja, som personerna skulle uppvisa i krig. Olika möjligheter att angripa problemet diskuterades. Bl a föreslogs att man skulle försöka finna vissa dimensioner, som kunde vara av betydelse för motståndsviljan.

Efter att beredskapsnämnden har till uppgift att följa motståndsviljan har sedan följts upp genom olika initiativ. Olika dimensioner i begreppet motståndssanda diskuterades således vid beredskapsnämndens konferens i Motala den 22-23 maj 1967. Forskningssekreteraren är sedan ett år tillbaka sysselsatt med att utarbeta en skrift om motståndssanda. Den tidigare forskningsassistenten vid beredskapsnämnden, Gun Munck af Rosenschöld, håller för närvarande på med en licentiatavhandling i sociologi om begreppet motståndssanda med professor Carl-Gunnar Jarvén som lärare. Begreppet togs upp till förnyad behandling på fältgruppskonferensen i Skokloster den 17 - 18 mars 1969.

2. Försvarsviljan och andra försvarsattityder

Försvarsviljan hos riksbefolkningen har mätts vid ett flertal tillfällen. Våren och hösten 1964 uppmätte Erland Jonsson försvarsviljan hos befolkningen för att studera om den eventuellt påverkats av Wennerströmaffären. (Rapport nr 26.) Från och med hösten 1965 har befolkningens försvarsvilja mätts årligen och dessutom på våren 1967. (Rapporterna 28, 32, 35, 37 och 40.) Genom att anknyta resultaten till de som tidigare erhållits har en serie, som dock har många luckor, kunnat etableras från år 1952, varigenom försvarsviljans förändringar kunnat följas.

I samband med dessa mätningar av försvarsviljan har även andra försvarsattityder studerats. Hit hör allmänhetens bedömning av krigsrisker, inställning till anskaffning av svenska atomvapen, till försvarskostnaderna, försvarets styrka, dess freds- och krigsfunktion samt totalförsvarets möjligheter att fungera.

1957. Vid detta möte beslutades att en kommitté skulle tillsättas för att undersöka möjligheten att genomföra en utvärdering av de olika disciplinerna i det teoretiska utbildningsprogrammet. Detta beslutades på ett möte i Högskolan den 25-27 maj 1957. Kommittén skulle ha som uppgift att utvärdera de olika disciplinerna i det teoretiska utbildningsprogrammet och rapportera till Högskolan. Detta beslutades på ett möte i Högskolan den 25-27 maj 1957. Kommittén skulle ha som uppgift att utvärdera de olika disciplinerna i det teoretiska utbildningsprogrammet och rapportera till Högskolan.

1957. Vid detta möte beslutades att en kommitté skulle tillsättas för att undersöka möjligheten att genomföra en utvärdering av de olika disciplinerna i det teoretiska utbildningsprogrammet. Detta beslutades på ett möte i Högskolan den 25-27 maj 1957. Kommittén skulle ha som uppgift att utvärdera de olika disciplinerna i det teoretiska utbildningsprogrammet och rapportera till Högskolan. Detta beslutades på ett möte i Högskolan den 25-27 maj 1957. Kommittén skulle ha som uppgift att utvärdera de olika disciplinerna i det teoretiska utbildningsprogrammet och rapportera till Högskolan.

1957. Vid detta möte beslutades att en kommitté skulle tillsättas för att undersöka möjligheten att genomföra en utvärdering av de olika disciplinerna i det teoretiska utbildningsprogrammet. Detta beslutades på ett möte i Högskolan den 25-27 maj 1957. Kommittén skulle ha som uppgift att utvärdera de olika disciplinerna i det teoretiska utbildningsprogrammet och rapportera till Högskolan. Detta beslutades på ett möte i Högskolan den 25-27 maj 1957. Kommittén skulle ha som uppgift att utvärdera de olika disciplinerna i det teoretiska utbildningsprogrammet och rapportera till Högskolan.

1957. Vid detta möte beslutades att en kommitté skulle tillsättas för att undersöka möjligheten att genomföra en utvärdering av de olika disciplinerna i det teoretiska utbildningsprogrammet. Detta beslutades på ett möte i Högskolan den 25-27 maj 1957. Kommittén skulle ha som uppgift att utvärdera de olika disciplinerna i det teoretiska utbildningsprogrammet och rapportera till Högskolan. Detta beslutades på ett möte i Högskolan den 25-27 maj 1957. Kommittén skulle ha som uppgift att utvärdera de olika disciplinerna i det teoretiska utbildningsprogrammet och rapportera till Högskolan.

Vid de lokala undersökningar, som nämnden företagit, har försvarsviljan och vissa försvarsattityder mätts hos den lokala befolkningen i Göteborg (rapport nr 29), Malmö samt hos tonåringarna i Västerås och hos medlemmarna i IOGT:s nykterhetsloger i Motala. Våren 1969 pågår en lokal opinionsundersökning i Stockholm, i vilken även ett studium av försvarsviljan är medtagen.

3. Andra attityder och opinioner

Eftersom beredskapsnämnden har till uppgift att följa svensk opinionsutveckling har nämnden i den mån det varit möjligt även försökt studera andra attityder och opinioner. Vid den lokala undersökningen i Malmö studerade sålunda Christian Andersson inställningen till u-landshjälpen (rapport nr 38) och vissa internationella frågor.

Vid riksundersökningen hösten 1968 medtogs frågor om allmänhetens inställning till hushållslagring (rapport nr 41), till vissa internationella frågor (rapport nr 42) och till samhällsintegration.

4. Opinionsbildningens problematik

Beredskapsnämndens tidigare forskning om opinionsbildningsprocessen har följts upp. Våren 1965 genomfördes en lokal studie i Motala av opinionsförmedlarnas funktion och betydelse inom de lokala nykterhetslogerna.

I de lokala undersökningarna i Malmö, Västerås och i Stockholm har studierna vidgats till att även belysa vad exponeringen för massmedierna, föreningsaktiviteten och diskussionsintensiteten betyder för opinionsbildningen.

5. Propaganda

I samband med ett studiebesök i Berlin och Bonn hösten 1966 gjordes ett försök att få en bild av det propagandakrig, som pågick mellan Öst- och Västberlin, mellan Öst- och Västtyskland (rapport nr 33).

En studie av ideologifaktorns roll i den sino-sovjetiska konflikten genomfördes av Gunnar Nordenstam och hans arbetsgrupp år 1967 - 68 (rapport nr 39). En metod att analysera politiska

Vid de lokala undersökningarna som nämnda företaget har utfört svarar vilken och vilken försväringstillfällen äro hos den lokala förskolan i Götterborg (rapport nr 29), Mainz samt hos kontaktpersonerna i Västerås och hos medlemmarna i lokala ryttarskolor i Karlskrona. Åren 1969 pågår en lokal undersökning i Stockholm, vilken även ett studium av försväringstillfällen är nödvändig.

3. Äldre studier och översikt

Eftersom beredningskommittén har till uppgift att följa utvecklingen av sjukdomen har nämnda i den här varit nödvändig även förskott studera äldre studier och översikter. Vid den lokala undersökningen i Mainz studerade såväl Gunnar Andersson inställningen till v-ländskärl (rapport nr 28) och vilken internationella frågor.

Vid riksstuderingen hösten 1968 redog för ett av alla inställning till v-ländskärl (rapport nr 27) och vilken internationella frågor (rapport nr 25) och till sammantaget.

4. Översikt över sjukdomen

Beredningskommittén följande förklaring om sjukdomens utveckling som har följt upp. Åren 1965 genomfördes en lokal studie i Mainz av sjukdomens utveckling och beredningen inom de lokala ryttarskolorna.

I de lokala undersökningarna i Mainz, Västerås och i Stockholm har sjukdomen vidgått till ett övergående och experimentellt massmedel, tekniska åtgärder och mikrobiologiska åtgärder för sjukdomen.

5. Försväring

I samband med ett studiebesök i Berlin och Bonn hösten 1966 gjordes ett försök att få en bild av det programmet, som gäller mellan Öst- och Västerby, mellan Öst- och Västerby (rapport nr 26).

En studie av läroplanerna till i den nämnda sjukdomen likna genomfördes av Gunnar Nordström och hans arbetsgrupp. År 1967 - 68 (rapport nr 25). En studie av sjukdomens utveckling

debatter prövades av Karin Rudebeck i hennes undersökning av riksdagsdebatten om Södra Afrika 1965 och 1966.

6. Totalförsvarsupplysning

I den lokala undersökningen i Göteborg våren 1965 om allmänhetens och civilförsvaret (rapport nr 29) studerades bl a dels befolkningens kunskaper om totalförsvaret, dels effekten av broschyren "Om kriget kommer", på dessa kunskaper.

Nämndens dåvarande forskningsassistent, Gun Tånneryd undersökte 1966 det psykologiska försvaret i skolundervisningen (rapport nr 30).

På uppdrag av Totalförsvarets Upplysningsnämnd genomförde beredskapsnämnden våren 1968 i samarbete med riksutställningar en undersökning av effekten av en totalförsvarsutställning i anslutning till länsutställningen R 68 i Skövde. Hösten 1968 mättes riksbefolkningens kunskaper om totalförsvaret vid den sedvanliga opinionsundersökningen (rapport nr 40).

7. Studier av masskommunikation

Under femårsperioden introducerades masskommunikation som ett nytt forskningsområde för beredskapsnämnden. Framför allt pressen har studerats. Olika problem har blivit föremål för intresse. Nils Johansson och Lennart Nilsson analyserade innehållet i dagstidningarna på tvåtidningsorterna Örebro och Eskilstuna och studerade sambandet mellan konkurrens och innehåll vid likstora och olikstora tidningar (rapport nr 27).

Örjan Hultåker har undersökt hur den svenska pressen reagerade på värnpliktsbluffen i FIB-AKTUELLT (meddelande nr 18). Peter Cassel har studerat läsarnas bedömning av trovärdigheten hos Stockholms dagstidningar (meddelande nr 23).

Ett problem, som tilldragit sig stort intresse och blivit föremål för ett flertal studier, är gate-keeper-funktionen vid förmedlingen av utrikestelegram. Stig Thorén har undersökt hur förmedlingen av utrikestelegrammen sker vid nyhetsbyråerna i Sverige (rapporterna

debatten förväntas av Karin Hedberg i denna utvärdering av
riktlinjerna om hälsa år 2000.

6. Förhållanden mellan

I den lokala undersökningen i Göteborg våren 1995 om allmän-
hetens och civilförsvarets (rapport nr 22) studerades bl.a. dels
befolkningens kunskaper om civilförsvaret, dels effekten av
propagandan "Om kriget kommer", på dessa kunskaper.

Kärlens läroplan för utbildningsområdet, som följande undersök-
ning har påvisat i samband med utbildningsområdet (rapport
nr 20).

På uppdrag av civilförsvarets Utvärderingskommitté genomfördes denna
enkätundersökning våren 1995 i samarbete med riksstämman
undersökning av effekten av en totalförsvarsutbildning i
skolorna till jämförelse med R 64 i Sverige. Undersökningen
och riksstämman har sammanfattats i denna rapport vilken
vill ge en ökad förståelse för de förhållanden som råder i

7. Studier av riksstämman

Under förberedelsen inför riksstämman genomfördes ett
nytt forskningsområde för riksstämman, för att till
den studerades. Detta gäller här bl.a. för riksstämman
Hans Johansson och Lennart Nilsson undersöker i dessa
rättigheter på utbildningsområdet för riksstämman och de
dessa sammanfattas i denna rapport som innehåller ett
olika tillägg (rapport nr 21).

Örjan Nilsson har undersökt på den svenska pressen riksstämman
på riksstämman i RIKSTÄMMAN (meddelande nr 18), Peter
Gassell har studerat läroplanens förändring av riksstämman
Riksstämman (meddelande nr 19).

Det gäller, som tillägg till denna rapport och bl.a. riksstämman
för ett riksstämman, en riksstämman-utvärdering av
utvärderingen, riksstämman har undersökt på riksstämman
utvärderingen och riksstämman i Sverige (rapport nr 20).

Beredsk
PSYKO
Kurt nr 31 och 34). Hur urvalet av utrikestelegram går till på tid-
ningsredaktioner har studerats av Peeter-Jaan Kask på DN
Christ (rapport nr 36), av Dag Szepanski på SDS, av Anders Broström
August på SvD och av Håkan Lagergren på GHT.

8. Övrigt

Förutom den forskning som beredskapsnämndens egen forsknings-
personal (forskningssekreterare och forskningsassistent) be-
drivit har även ett forskningssamarbete med ett antal sociologer
och statsvetare vid våra universitet ägt rum.

En del undersökningar har gjorts i samarbete med andra totalför-
svarsmyndigheter. Sålunda genomfördes den lokala undersökningen
i Göteborg våren 1965 om "Allmänheten och civilförsvaret" i sam-
arbete med Civilförsvarsstyrelsen, opinionsundersökningen våren
1967 och intervjuundersökningen på länsutställningen R 68 i
Skövde i samarbete med Totalförsvarets upplysningsnämnd samt
mätningen av befolkningens inställning till hushållslagring i
samarbete med Statens Jordbruksnämnd.

Beredskapsnämnden har under femårsperioden publicerat 17 rappor-
ter i sin skriftserie PSYKOLOGISKT FÖRSVAR och 25 meddelanden i
sin referatserie. Några undersökningar har på grund av personal-
och tidsbrist ännu ej blivit fullständigt rapporterade. Kort-
fattade referat av nämndens rapporter inflyter i FRÖ (Försvars-
forskningsreferat, Öppen del), som utges av FOA.

nr 31 och 34). Här utvald av utredningskommittén för till de till-
näringsdepartementet har utarbetats av Peter-Jaan Kasu på IN
(rapport nr 36), av Doc Saepanski på SDB, av Anders Brattén
på SVD och av Håkan Lagergren på GHT.

8. Övrigt

Förutom den forskning som beredningsnämndens egen forskning-
personal (forskningssekreterare och forskningsassistent) ha-
drivit har även ett forskningsseminarium med ett antal sociologer
och statsvetare vid våra universitet ägt rum.

En del undersökningar har gjorts i samarbete med andra forskar-
överensmyndigheter. Sålunda genomfördes den lokala undersökningen
i Göteborg våren 1965 om "Allmänheten och civilförsvaret" i sam-
arbete med Civilförsvaret, och undersökningen våren
1967 och intervjuundersökningen på länsstyrelsens R 68 i
Skövde i samarbete med Totalförsvarets utvärderingsenhet samt
måttningen av befolkningens inställning till hushållsarbete i
samarbete med Statens Jordbruksnämnd.

Beredningsnämnden har under lösningsperioden publicerat IV rapport-
serien i sin skriftserie PSYKOLOGISKT FÖRSVAR och 25 meddelanden i
sin referatserie. Några undersökningar har på grund av personalför-
ändringar kommit till stånd i form av bilagor till rapporter, kort-
fattade referat av nämndens rapporter inflyter i INO (Försvarets
forskningsreferat, öppen del), som utgörs av BOA.

KUNGL. BIBL.
- 7 MAJ 1969
STOCKHOLM